

Ўзбекистон

Ўзбекистон Республикаси

Давлат раҳбари: Шавкат Мирзиёев

Ҳукумат раҳбари: Абдулла Арипов

Мамлакат имиджини яхшилаш бўйича янгиланган саъй-ҳаракатлар Президент томонидан ислохотлар дастурига устувор аҳамият берганини кўрди. Бироқ, уюшма, сўз эркинлиги ва тинч йиғилиш эркинликлари қатъий тартибга солинган. Инсон ҳуқуқлари ҳимоячилари мақсадли кузатувга дуч келишди. Пахтачиликда мажбурий меҳнатни йўқ қилишдаги тараққиёт мустақил кузатувчиларни таъқиб қилиш билан изоҳланди. COVID-19 пандемияси пайтида маиший ва жинсга асосланган зўравонликларнинг сезиларли даражада кўпайиши, блокировка пайтида деярли барча инқироз марказларининг ёпилиши билан кучайган. Эркаклар ўртасидаги жинсий муносабатлар жинсий жавобгарлик сифатида қолмоқда. Қийноққа солиш бўйича мустақил шикоятлар механизми тўғрисидаги қонун лойиҳаси киритилди, аммо қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз муомалалар, ҳибсда ўлим ҳақида хабарлар давом этмоқда.

Фон

Президентнинг ислохот кун тартибига ислохотларни тизимли равишда қайта кўриб чиқиш учун Халқаро рейтинглар бўйича Миллий Кенгашни тузиш ва қийноқларнинг олдини олиш бўйича мониторинг механизмларини, шу жумладан, инсон ҳуқуқлари бўйича миллий стратегияни тузиш киради.

Инсон ҳуқуқлари ҳимоячилари

Март ойида 2003 йилдан бери биринчи марта расмийлар "Ҳуқуқий таянч" мустақил нодавлат ташкилотига рўйхатдан ўтдилар. Бироқ, улар бошқа мустақил инсон ҳуқуқлари ташкилотларининг аризаларини рад этишда ёки тўсиқ қўйишда давом этишди.

Инсон ҳуқуқлари ҳимоячилари ва журналистлар, шу жумладан, сургунда бўлганлар ҳам яширин кузатувда бўлишди ва улар сохта фишинг ва жосусларга қарши ҳужумларнинг мақсади бўлишди. Бундай кузатувнинг ҳуқуқий асослари суйистеъмол қилишдан етарли даражада кафолат бермаган. Хавфсизлик хизматлари фаоллар ўзларини кузатувдан ҳимоя қилиш учун фойдаланадиган баъзи хавфсизлик воситаларини четлаб ўтишга муваффақ бўлишди ва қонуний дастурларга киритилган жосусларга қарши дастурлар билан бирга сохта веб-сайтлардан фойдаланган ҳолда зарарли электрон почта хабарларини олиб боришди.

Йиғилиш эркинлиги

Август ойида эълон қилинган жамоат йиғилишлари тўғрисидаги қонун лойиҳалари тинч йиғилишлар эркинлиги ҳуқуқини кескин чеклаб қўйди. Расмий рўйхатдан ўтмаган нодавлат ташкилотларга жамоат йиғилишларини ташкил этиш ёки ўтказишни тақиқлади, ташкилотчилардан 15 кун олдин рухсат олиш учун ариза беришни талаб қилди, ҳар қандай жамоат йиғилишининг давомийлигини кундузи икки соатга чеклади ва йиғилишларнинг турли бинолардан 300 метр масофада ўтишини тақиқлади. Оммавий йиғилишда флеш-моблар ва якка одамларнинг норозилик намойишлари бўлиб, ҳеч кимнинг тинч йиғилишлар эркинлиги ҳуқуқидан фойдаланиши имконсиз бўлади.

Фикр билдириш эркинлиги

COVID-19 пандемиясига жавобан Бош прокуратура идоралараро ишчи гуруҳ тузиб, ижтимоий тармоқларни "сохта янгиликлар" ёки вируснинг тарқалиши тўғрисидаги чалғитувчи маълумотларни кузатиб боради. Март ойи охирида Жиноят кодексида киритилган ўзгартишлар

билан вирус тарқалиши тўғрисида ёлғон маълумот тарқатганлик учун қаттиқроқ жазо қўлланилиб, жазо муддатлари беш йилдан максимал 10 йилгача оширилди.

Май ойида Марғилондан келган ёш блоггер, Фэйсбук ижтимоий тармоғидаги akkaунтида маҳаллий ҳокимиятнинг пандемия билан муомаласини танқид қилувчи мақолани тасдиқлаган изоҳ қолдирганидан сўнг, милиция томонидан қисқа вақт ичида ҳибсга олинган эди.

Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар

Пахтачиликда мажбурий меҳнатни йўқ қилиш бўйича сезиларли ютуқлар пахта йиғим-терими даврида ХМТ ислохотларининг амалга оширилишини кузатиб борувчи ҳуқуқ ҳимоячиларининг доимий таъқиблари билан ажралиб турди. Наманган милицияси июн ойида пахта далаларида ишлаётган ўспиринларни рўйхатдан ўтказётган тўрт нафар мустақил кузатувчини ҳибсга олди ва калтаклади. Полиция камераларни, мобил телефонларни ва ёзувларни мусодара қилди, фаолларни COVID-19 учун мажбуран синовдан ўтказди ва уларни назорат остидаги карантин остига қўйди. Апрель ойида расмийлар COVID-19 пандемияси пахта кампаниясига Ўзбекистон пахтасини бойкот қилишни бекор қилишни маъқуллаш учун босим ўтказиши натижасида юзага келган иқтисодий қийинчиликларни келтириб чиқарди.

Камситиш

Лесбийен, гомосексуал, бисексуал, трансгендер ва интерсекс (ЛГБТИ) вакиллари ҳуқуқлари

Эркаклар ўртасидаги ўзаро келишилган жинсий муносабатлар расмийлар томонидан жиноят кодексини қайта кўриб чиқишга ваъда берганига қарамай, жинсий жавобгарлик сифатида қолмоқда. БМТнинг Ўзбекистон делегацияси аъзоси сентябр ойида гетеросексуал бўлмаган муносабатлар "анъанавий" қадриятларга зид эканлигини ва жамоат декриминаллаштиришни қўллаб-қувватлашга тайёр эмаслигини айтди. Миллий телевидениедаги дастурлар ЛГБТИ вакиллари қоралади ва уларни "хавfli хорижий таъсир" деб эълон қилди.

COVID-19 пандемияси пайтида ЛГБТИ вакиллари тиббий ёрдам олишда камситишларга дуч келишди. ЛГБТИ ёшларини блокировка қилиш пайтида уй шароитида ва жинсга асосланган зўравонлик хавфи бўлган; улар ўзларининг уйларини тарк эта олмаганликлари ва қўллаб-қувватламайдиган ва / ёки қупол оилалар билан биргаликда яшашга мажбур бўлганликлари сабабли, улар жамоат манбалари ва қўллаб-қувватлаш тузилмаларидан фойдаланиш имкониятидан маҳрум эдилар.

Аёлларнинг ҳуқуқлари

Пандемия пайтида маиший ва жинсга асосланган зўравонлик сезиларли даражада ошди ва ҳуқуқ ҳимоячилари айтишича, муаммони 197 та инқирозга қарши миллий бошпаналардан фақат бештаси блокировка ва бошқа чеклов чоралари пайтида ишлашга қодир бўлганлиги сабабли кучайтирган.

Июл ойида бир гуруҳ ёш аёл фаоллар ижтимоий тармоқларда, шу жумладан он-лайн суйистеъмол қилиш ва зўравонлик таҳдидлари билан боғлиқ муносабатларга дуч келишди, чунки улар 17 ёшга тўлган тажовуздан сўнг гендер асосидаги зўравонлик ва камситишларга қарши норозилик намоиши ўтказдилар. Август ойида миллий телевидениедаги дастур уларнинг норозилик ҳаракатларини хавfli деб қоралади ва уларни "анъанавий" қадриятларни ҳурмат қилмасликлари учун танқид қилди.

Қийноқлар ва бошқа ёмон муомалалар

Май ойида ҳокимият қийноққа оид шикоятларни текшириш учун мустақил механизмларни яратиш ниятида эди; жабрланганларга ва уларнинг оилаларига самарали зарарни қоплаш ва товон

пули билан таъминлаш; ва қийноққа солиш ва бошқа қўпол муомалаларни олдини олиш учун қамоқ жойларини кузатиб бориш. Ушбу эълон Президентнинг қийноқларнинг олдини олиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисидаги қароридан кейин.

Бироқ қийноқлар тўғрисидаги хабарлар давом этди. Июл ойида расмийлар январ, июн ва июл ойларида қамоқдаги ва милициядаги ҳибсдаги уч кишининг ўлими бўйича терговни бошладилар ва айбдорларни қийноқларда айбладилар. Сентабр ойида беш нафар милиция ходими айбдор деб топилди, январ ойида Юсуф Абдурахмоновни қийноққа солгани учун тўққиз йилгача озодликдан маҳрум этилди. Суд-тиббиёт текшируви натижасида Юсуф Абдурахмоновнинг газ ниқобининг ички қисмига тўғри келадиган қон аниқланди. Ноябрь ойида Андижон вилоят суди Алижон Абдукаримовни қийноққа солганлиги учун беш милиция ходимини 10 йилга озодликдан маҳрум қилди.

Жазоланмаслик

Март ойида қайта кўриб чиқишда Кашкадария суди инсон ҳуқуқлари ҳимоячиси ва қийноқлардан тирик қолган Чуюн Маматқуловни барча айбловлар бўйича оқлади ва унинг ҳукмини бекор қилди. Октябр ойида Олий суд унга моддий товон пули тайинлади. Бошқа ҳуқуқ ҳимоячилари эса, уларга қўйилган айбловлар тўғрисида чиқарилганлиги ва уларни "иқдор қилиш" учун қийноққа солинганлиги тўғрисида ишончли далилларга қарамай, ўзларининг ҳукмларига қарши чиқиш ҳуқуқига эга эмаслар.